

Стратегії взаємодії із окупаційним режимом

Світлана Осіпчук

Заняття надає можливість поглянути на варіанти спротиву, прояву громадянської позиції в умовах окупаційного режиму очима діячів музичного мистецтва.

Мета:

обговорити стратегії взаємодії цивільного населення із тимчасовою владою на окупованій території, зокрема способи культурного спротиву, на прикладі епізодів із біографії Петра Гончарова.

Очікувані результати:

після цього заняття учні зможуть:

- пов'язувати власні або родинні історії з історичним контекстом;
- визначати важливість почуття солідарності з іншими людьми у громаді;
- аналізувати й оцінювати ризики, пов'язані з проявом певної громадянської позиції;
- дізнатися про те, як культурна належність людей формує їхній світогляд, переконання, цінності, поведінку та взаємодію з іншими.

Тривалість: 45 хвилин.

Формат: урок, виховна година.

Необхідні матеріали:

роздрукована або виведена на екран електронного носія афіша про концерт хорової капели міської управи під керівництвом Петра Гончарова (оглядова точка віртуальної виставки № 2), роздрукований або виведений на екран текст кантати Миколи Лисенка "Б'ють пороги" на слова Тараса Шевченка (додаток 1), за можливості – запис виконання кантати (наприклад, із сайту YouTube).

План заходу

Крок 1. Актуалізація знань

Покажіть учням афішу концерту хорової капели під керівництвом Петра Гончарова (додаток 2) й ознайомте їх із біографією цього композитора й диригента.

Довідка: Петро Гончаров (1888–1970) – український хоровий диригент, композитор. У 1907 р. став регентом хору Володимирського собору, з 1921 упродовж десяти років очолював хор Софійського собору в Києві, у 1921–1924 рр. керував хором Київської опери. У 1940 р. переїхав до Львова, очолював хор Львівського театру опери та балету. Після встановлення у Києві нацистської окупації повернувся до столиці та став регентом хору Володимирського собору. У 1942 р. організував у Києві концерт хорової капели, до списку творів якого включив кантату Миколи Лисенка «Б'ють пороги» на слова Тараса Шевченка (вірш «До Основ'яненка»), за що був позбавлений гонорару. Після війни проживав у Києві. Онука П. Гончарова в інтерв'ю зазначила,

що його родина до 1990-х не знала про те, що він був диригентом і регентом церковних хорів.

Запитання до учнів:

- Зверніть увагу, що афіша написана двома мовами. Як ви думаєте, чому так?
- Концерт відбувся у 1942 р. в Києві, що ви знаєте про цей історичний період?
- Яким було ставлення до української національної музики та церковного життя з боку нацистської влади?
- Яким було ставлення до української національної музики та церковного життя у довоєнний час з боку радянської влади?
- Як ви гадаєте, чому Петро Гончаров приховував частину своєї біографії від сім'ї у післявоєнний період?

Крок 2. Робота з візуальними та аудіоджерелами

Запропонуйте учням прослухати запис кантати М. Лисенка та/або прочитати вірш Т. Шевченка (додаток 1). Обговоріть із учнями питання.

Запитання до учнів:

- Який вплив могло мати виконання такого твору в умовах воєнної окупації?
- Який емоційний вплив може мати подібний бравурний твір на аудиторію?
- Яке значення тексту кантати?

Крок 3. Обговорення

Поверніться до обговорення концерту 1942 р.

Запитання до учнів:

- Чи можна вважати цей випадок прикладом спротиву окупаційній владі?
- Чи можна вважати колабораціонізмом?
- Чому, на вашу думку, Петро Гончаров вибрав саме цей твір М. Лисенка для концерту?
- Якими могли бути мотиви згоди окупаційної адміністрації на проведення такого концерту?

Крок 4. Підсумкове обговорення

Підсумуйте можливі причини, через які цивільне населення обирало під час Другої світової війни ту чи ту стратегію поведінки, і шляхи реалізації цієї стратегії у культурному житті під час тимчасової окупації.

СЛОВА КАНТАТИ МИКОЛИ ЛИСЕНКА "Б'ЮТЬ ПОРОГИ" НА СЛОВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (ВІРШ "ДО ОСНОВ'ЯНЕНКА")

Б'ють пороги, місяць сходить,

Як і перше сходив...

Нема Січі, пропав і той,

Хто всім верховодив!

Нема Січі, очерети

У Дніпра питають:

«Де то діти наші ділись,

Де вони гуляють?»

Не вернуться запорожці,

Не встануть гетьмани,

Не покриють Україну

Червоні жупани!

Обідрана, сиротою

Понад Дніпром плаче;

Тяжко-важко сиротині,

А ніхто не бачить...

Тільки ворог, що сміється...

Смійся, лютий враже!

Та не дуже, бо все гине, -

Слава не поляже;

Не поляже, а розкаже,

Що діялось в світі,

Чия правда, чия кривда

І чиї ми діти.

Наша дума, наша пісня

Не вмре, не загине...

От де, люди, наша слава,

Слава України!

(Джерело:)

АФІША КОНЦЕРТУ ХОРОВОЇ КАПЕЛИ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ПЕТРА ГОНЧАРОВА

Посилання на виставку. Афіша у верхньому ряду праворуч.

Посилання:

<http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:0,posters,6,0,0:node4,45>

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")